

AVRUPA BİRLİĞİ ADALET DİVANI KARARLARI IŞIĞINDA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİN GELECEĞİ

Kenan ALPDÜNDAR¹

Giriş

ABD’li psikolog Abraham Maslow’un 1943 yılında yayınladığı İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisinin meşhur piramidine göre insanlar açlık ve diğer fiziksel ihtiyaçlarından sonra güvenlik kaygılarının giderilmesini isterler. Birlik ve beraberlikten kuvvet alır, kendilerini güvende hissederler. Güvenliği tehdit eden durumları kapsayan en geniş kavram savaş halidir. Avrupa kıtası da tarihi boyunca birçok savaşa sahne olmuştur. Yaşadığı birçok savaşın nedeni olan ekonomik ve politik çıkarlar, savaşlara son vermek amacıyla tasarlanan ‘birlik’in de ortak paydası olarak düşünülmüştür. Sanayi Devrimi ve sonrasında yaşanan Fransız Devrimi, ‘ulus-devlet’ olgusunun Avrupa’ya yayılmasına, bu gelişme de eş zamanlı olarak bir ‘Avrupa Birliği’ oluşturulması fikrinin güçlenmesine yol açmıştır.² Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Victor Hugo gibi düşünürler, ebedi barış için Avrupa’da birlik oluşturma projesinin fikri temellerini atmışlar, ancak Birlik’in hayata geçmesi, 20. Yüzyılın ortalarına kadar mümkün olamamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan politik konjonktürde, Almanya ve Fransa gibi iki büyük Avrupa devletini bir daha savaşamayacak derecede

¹ Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi, AB ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında Genel Müdür Yardımcısı, Ankara.

Çalışmada dile getirilen görüşler yazara ait olup, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nı bağlayıcı nitelik taşımaz.

² A.Nuri YURDUSEV, “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği”, **Türkiye ve Avrupa**, Atilla Eralp (Editör), İmge Kitabevi, 1997, s. 38.

ekonomik bağlarla birbirine bağlı/bağımlı hale getirmek, öte yandan Bolşevik Devrimi sonrasında sosyalist bir ekonomik düzen kuran ve Savaşın galiplerinden olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin potansiyel yayılmacılığına karşı Avrupa'da güçlü bir siyasi blok kurmak ve bu bloğu ekonomik olarak güçlü kılmak gerekiyordu. İşte bu amaçla Savaşın önemli galiplerinden olan Amerika Birleşik Devletleri, kendi ekonomisini de durgunluktan kurtaran 'Marshall Planı'³ ile Avrupa'ya önemli miktarda kaynak aktarmıştır.⁴

9 Mayıs⁵ 1950'de, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın adıyla anılan bir deklarasyonla kurulması öngörülen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), 18 Mayıs 1951'de Paris'te, Fransa, Almanya, Hollanda, İtalya, Belçika ve Lüksemburg'un imzaladığı bir antlaşmayla hayat bulmuştur. İki stratejik hammaddenin üretim ve dağıtımını düzenleyen bu antlaşma sonrasında daha geniş ve kapsamlı ekonomik bütünleşme çabaları artmıştır. 29-30 Mayıs 1956'da, AKÇT ülkeleri Dışişleri Bakanlarının Venedik'te yaptıkları toplantıda, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulması konusunda görüş birliğine varılmıştır. 25 Mart 1957'de imzalanan Roma Antlaşması 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiş ve bugünkü Avrupa Birliği (AB)⁶ 'nin temelleri atılmıştır.

Bir barış⁷ ve kardeşlik projesi olarak da görülebilecek olan AB, hukuken dayandığı kurucu metinlerde, açık veya örtülü olarak her zaman bir ekonomik bütünleşmenin unsurlarını barındırmıştır. AET'yi kuran Roma Antlaşmasında 'Ortak Pazar' hedefi açıkça belirtilmekte, daha sonra Birlik içinde ve dışında

---

³ Dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 1947'de Harvard University'de yaptığı konuşmada resmen açıkladığı Planla, 7 yılda 13 Milyar USD'yi bir kısmı hibe, bir kısmı kredi olarak Avrupa Devletlerine vermiştir. Çağrı ERHAN, "Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı", *AÜ SBF Dergisi*, C:51, Sayı 1, 1998, S. 287.

⁴ *Ibid*, S. 289

⁵ 9 Mayıs, AB ülkelerinde barış ve birliği sembolize eden "Avrupa Günü" olarak kutlanmaktadır. http://en.wikipedia.org/wiki/Europe_Day (Erişim; 13 Ocak 2015)

⁶ Avrupa Birliği (AB), Birlik'in Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) (ya da aynı anlamda kullanılan Maastricht Antlaşması (MA)) sonrasında geçerli olan resmî adıdır. Bu çalışmada, özellikle belirtmek gerekmedikçe ABA öncesi ya da sonrası olduğuna bakılmaksızın AB veya Birlik ifadeleri kullanılacaktır.

⁷ İsveçli bilim adamı Alfred Nobel'in vasiyetiyle verilen ödüllerden bir tanesi de her yıl ulusların ve halkların kardeşliği, silah ve orduların azaltılması ve barış kongreleri düzenlemek için en çok çaba sarfeden kişi, kişiler veya kuruluşlara verilen Nobel Barış Ödülü'dür. Bu ödüle 2012 yılında AB layık görülmüştür. Norveç Nobel Komitesi kararını ilan ettiği basın duyurusunda, son 60 yıldaki çabalarıyla Avrupa'nın barış, uzlaşma, demokrasi ve insan hakları konusundaki ilerlemesindeki katkıları ve 70 yıl içinde üç defa savaşan Almanya ve Fransa'nın, bir daha savaşmalarının düşünülmesinin mümkün olmadığı bir ortamı yaratmış olması nedeniyle AB'ye verildiğini açıklamıştır.

yaşanan gelişmelerin etkisiyle bu hedefin yerini daha ileri bir ekonomik bütünleşme olan ‘Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB)’ hedefi almaktadır. EPB’ye ilişkin ayrıntılar ilk defa 1992’de imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması (ABA)’da yer almıştır⁸. Kurucu antlaşmaları değiştirerek AB’ye yeni bir yapı kazandıran Lizbon Antlaşması (LA) ise 13 Aralık 2007’de imzalanmış ve 1 Aralık 2009’da yürürlüğe girmiştir. AB, Lizbon Antlaşmasına gelene kadar EPB anlamında epeyce yol katetmiştir. Bununla beraber, 2007’de başlayan ve özellikle Avrupa bakımından hala bitmemiş olan küresel krizle aynı dönemde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ve sonrasında AB’nin durumunun EPB bakımından incelenmesi, AB’nin bugün karşı karşıya bulunduğu sorunları anlayabilmek için gereklidir.

Diğer taraftan, Birlik kurumlarının ve üye devletlerin Antlaşmaların uygulanmasında ve yorumlanmasında hukuka uygun hareket etmelerinin sağlanmasından sorumlu olan AB kurumu Avrupa Birliği Adalet Divanıdır (ABAD). Dolayısıyla ABAD’ın kararları EPB konusunda da üye devletleri bağlayıcıdır. Bu çalışmada yakın dönemdeki bazı ABAD kararlarının EPB’nin geleceğini nasıl etkileyebileceği tartışılmaktadır. Fakat sözkonusu kararların etkilerini doğru analiz edebilmek için EPB’nin teorik ve AB anlamında pratik gelişiminin de incelenmesi gerekir. Bu amaçla ilk bölümde ekonomik bütünleşme teorileri kısaca ele alındıktan sonra AB’deki ekonomik bütünleşme deneyimi incelenecek ve EPB’nin durumu değerlendirilecektir. İkinci bölümde AB’yi mevcut yapısına kavuşturan Lizbon Antlaşmasının genel özellikleri ve EPB bakımından getirdiği değişiklik ve yenilikler üzerinde durulacaktır. Sonraki bölümlerde 2007 küresel krizi ve genel olarak AB ve özel olarak da EPB’nin kriz karşısındaki durumu ele alınacaktır. Bu bölümde EPB ile doğrudan ilgili iki Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) Kararı incelenecek ve sözkonusu kararların EPB’nin geleceği bakımından etkileri analiz edilecektir. Son bölüm genel değerlendirmeye ayrılmıştır.

Ekonomik Bütünleşme ve AB

Klasik Endüstri Teorisine göre ekonomik üretim faktörleri, emek, sermaye, girişimci ve doğal kaynaklar olmak üzere dört tanedir ve doğal kaynaklar dışındaki faktörlerin hareketi mümkündür. İşte hareketi mümkün olan bu emek, sermaye ve girişimci ile bunların ürettiği mal ve hizmetlerin ülkeler arasında serbestçe dolaşabilmesi için sınırların kaldırılması *ekonomik bütünleşme* olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan ülkeler, amaçladıkları

---

⁸ Belgin AKÇAY, “Ekonomik ve Parasal Birlik”, Belgin AKÇAY ve İlke GÖÇMEN (Editörler), **Avrupa Birliği, Tarihçe, Teori, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, S. 349.

ekonomik hedeflere ulaşmak için bu faktörlerin serbestçe dolaşımına her zaman izin vermezler. Bu çerçevede, Tarifeler ve Tarife Dışı Engeller malların serbest dolaşımını kısıtlarken, ülke içinde pazar payı kısıtlamaları, sübvansiyonlar, kamu alımlarında yerli firmaların tercih edilmesi vb uygulamalar da hizmet ticaretini kısıtlar. Benzer şekilde, çalışma izni verilirken vatandaşlık, ikamet vb koşulları arayan kamu uygulamalarıyla işgücünün serbest dolaşımı, yerli olmayan yatırımcıların ülkeye girişi, çıkışı, yabancı sermayenin kullanılması, yurtdışına aktarılması vb konularındaki uygulamalar da sermaye hareketliliğini sınırlandırır.

Ekonomik Bütünleşme kavramı, piyasa bütünleşmesi ve politika bütünleşmesi olarak iki farklı sınıflandırmayla incelenebilir.⁹ Yukarıda sayılan kısıtlamaların kaldırılarak, farklı ülke piyasalarının arz ve talep koşullarının birbirinden etkilenmesi ve dolayısıyla zaman içinde eşitlenmesi piyasa bütünleşmesi olarak adlandırılırken çeşitli ekonomi politikalarının koordinasyon, ortak politikalar, tek merkezden yönetim gibi farklı düzeylerde yürütülmesi ise politika bütünleşmesi olarak değerlendirilir. Tinbergen tarafından 1954 yılında geliştirilen bir başka ayırım ise pozitif ve negatif bütünleşme ayırımıdır. Jan Tinbergen'e göre ekonomi ile ilgili kurallar ve politikalarda ayrımcılığın ve diğer kısıtlamaların ortadan kaldırılması negatif bütünleşme iken yasal düzenlemeler ve standartların yakınlaştırılması, ortak kurallar ve politikaların uygulanması ve en azından bazı yetkilerin ortak kurumlara devri pozitif bütünleşmedir.¹⁰

Ekonomik Bütünleşmenin aşamalarını incelediği klasik çalışmasında¹¹ Bela Balassa, en gevşekten en sıkıya doğru 5 aşama tanımlamıştır¹²;

1. Serbest Ticaret Alanı (STA); iki ya da daha çok ülke arasında gümrük tarifeleri ve miktar kısıtlamaları kaldırılmaktadırlar. Ancak STA antlaşmasına üye olmayan ülkelere karşı her üye ülke bağımsız

---

⁹ Jacques PELKMANS, **European Integration: Methods and Economic Analysis**, New York, Addison Wesley Longman Publishing, 1998, S. 2.

¹⁰ **Ibid**, S. 6.

¹¹ Bela BALASSA, "Types of Economic Integration", **World Bank Reprint Series: Number Sixty-nine**, Reprinted from *Economic Integration: Worldwide, Regional, Sectoral*, Wiley, 1976 http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/10/14/000178830_98101903371364/Rendered/PDF/REP69000Types0of0economic0integration.pdf (Erişim; 9 Ocak 2015)

¹² Literatürde, kimi kaynaklarda, 'Tercihli Ticaret Anlaşmaları da Ekonomik Bütünleşme Aşamalarından ilki ve en zayıf olanı kabul edilmektedir.

tarifelerini uygulamaya devam etmektedir. EFTA (European Free Trade Association), NAFTA (North America Free Trade Association), ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) en bilinen örneklerindendir.

2. Gümrük Birliği (GB); Üye ülkeler kendi aralarında gümrük tarifelerini ve miktar kısıtlamalarını kaldırmanın yanı sıra diğer ülkelere ortak dış tarife ya da diğer ifadesiyle ortak gümrük tarifesi uygularlar. MERCOSUR (Mercado Comun del Sur), EUCU (European Union Customs Union), SACU (South Africa Customs Union) örnek gümrük birlikleridir.
3. Ortak (Tek) Pazar; Ortak Pazar antlaşması, üye ülkeler arasında iç ticarete tüm tarifeleri ve diğer kısıtlamaları kaldırırken ortak dış tarifeler koyar ve emek, sermaye ve bilgiyi içeren üretim faktörlerinin üye ülkelerin oluşturduğu bölge içinde serbest dolaşımına olanak sağlar. Üretim faktörlerinin serbest dolaşımı, bu bütünleşme şeklini öncekilerden ayırmaktadır.
4. Parasal Birlik; Üye ülke paralarının sabit bir kurdan birbirine bağlandığı veya ortak bir paranın kullanıldığı aşamadır.
5. Tam Ekonomik (Ekonomik Ve Parasal) Birlik; Ortak Pazara ilaveten ekonomik politikaların uyumlaştırılmasının da sağlandığı bütünleşme türüdür.

Ekonomik bütünleşmeye gitmenin amacı, üye ülkelerde refah düzeyini artırmaktır. Gümrük Birliği aşamasından itibaren olumlu etkiler statik ve dinamik olarak iki başlık altında incelenir.¹³ Statik etkiler, üye ülkenin altyapısında değişiklik olmasa dahi üretim faktörlerinin yeniden dağılımı sonucu ortaya çıkar. Birlik dışı ticaretin içeriye kaymasıyla bazı mal ve hizmetlerin ucuzlaması ve bu nedenle toplam talebin ve tüketimin artması beklenirken bazı ürünlerin birlik dışından daha ucuza ithâl etme imkânının ortadan kalkacak olması nedeniyle de olumsuz etkiler gözlenebilir. Genellikle olumlu etkiler, olumsuz etkilerden fazla olmalıdır ki en başından birlik oluşturulsun. Dinamik etkilere de şu örnekler verilebilir; artan rekabet nedeniyle etkinlik artırma arayışları teknolojik altyapıyı geliştirme ihtiyacı ortaya çıkarır ki bunlar orta ve uzun dönemde ülke refahını artıran unsurlardır. Genişleyen piyasalar, ölçek ve kapsam maliyetlerinden faydalanmayı da ayrıca mümkün kılar.

---

¹³ Dominick SALVATORE, **International Economics**, 11th edition, Wiley, 2013.

Ekonomik Bütünleşmenin Gümrük Birliğinden daha ileri aşamalarındaki etkileri biraz daha karmaşıktır. Örneğin EPB aşamasında, bizzat büyük ölçekteki EPB'lerin de oluşmasında rol oynayan küreselleşme, teknolojik gelişmeler, siyasi gelişmeler vb nedenlerle etkileri değerlendirmek güçtür.¹⁴ Parasal Birlik aşamasında döviz kuru riskinin ortadan kalkması, düşük işlem maliyetleri, fiyatların şeffaflığı öncelikle ortaya çıkan etkilerdir. Öte yandan EPB'ye üye ülkelerin ekonomi politikalarını yönetirken para politikası araçlarından tamamen mahrum kalmaları, maliye politikası araçlarında da kontrolü kısmen kaybetmeleri, özellikle daralma ve kriz dönemlerinde sorun yaratabilmektedir. Birlik üyelerinin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve ekonomik yapılarının farklı olmasına göre bu sorunların etkileri artabilmektedir.

AB'de EPB'nin uygulamaya konmasına ilişkin ayrıntılar, ilk defa 1992 yılında imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması)'nda yer almıştır. AB'de bir parasal birliğin oluşturulmasına yönelik fikirler, 1960'lardan itibaren çeşitli ortamlarda tartışılmışsa da gerek Birlik'in kendi dinamiklerinden kaynaklanan nedenler gerekse de Bretton Woods sistemi, 1970'lerin petrol krizleri vb nedenlerle Maastricht Antlaşması'na kadar güçlü bir çerçeve içinde ele alın(a)mamıştır. Bu bakımdan AB'deki ekonomik bütünleşme aşamalarını Maastricht Antlaşması öncesi ve sonrası olarak incelemek yerinde olacaktır.

Maastricht Antlaşmasına Kadar

1951 tarihli Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT, sektörel bir bütünleşme olduğundan tercihli ticaret alanının özel bir türü sayılabilir.¹⁵ 1957 tarihli AET Antlaşması ile AB doğrudan Ortak Pazarı hedefleyen bir Gümrük Birliği olarak başlamıştır. AET Antlaşması, Ekonomik Birlik'in ekonomi politikalarının uyumlaştırılması gibi bazı özellikleriyle daha da ileri bir bütünleşmeyi hedeflemekteseyse de politika bütünleşmesi çok sınırlı kalmıştır¹⁶.

AET Antlaşmasının imzalandığı dönemde, AB'nin kurucu devletlerinin de yer aldığı 'batı dünyasında' sabit kur rejimi vardı. II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan Bretton Woods sisteminde ABD Doları Altın'a, diğer ülkelerin paraları da ABD Dolarına bağlanmıştı. Bu sistem 1971 yılına kadar

---

¹⁴ AKÇAY, *op.cit*, S. 360.

¹⁵ Balassa'nın kategorizasyonunda en gevşek bütünleşme aşaması olarak belirtilen Serbest Ticaret Alanı, AB'yi oluşturan ekonomik bütünleşme sürecinde yer almamaktadır.

¹⁶ Burça KIZILIRMAK, "Ekonomik Bütünleşme Teorileri Çerçevesinde Avrupa Birliği", Çağrı ERHAN, Burça KIZILIRMAK, Deniz Senemoğlu (Editörler), **Avrupa Birliği Temel Konular**, İmaj Yayınları, Ankara, 2011, S. 211.

hemen hemen sorunsuz devam etti. Dolayısıyla AET’de ekonomik bütünleşme konusu Gümrük Birliği ve Ortak Pazar odaklı olarak gündemdeydi ve ekonomi politikalarının koordinasyonu ancak Ortak Pazarın iyi işlemesine yönelik düşünülmüştü. 1960 yılında Kısa Vadeli Ekonomik Eğilimleri Koordinasyon Komitesi (Coordination Committee on Short Term Economic Trends), 1964 yılında Bütçe Politikası Komitesi (Committee for Budget Policy) ve Orta Vadeli Ekonomi Politikası Komitesi (Medium Term Economic Policy Committee)’ni kuran Topluluk, daha sonra bu komiteleri Ekonomi Politikası Komitesi (Economic Policy Committee) adı altında birleştirmiştir. 1964’de ayrıca üye ülke Merkez Bankası Başkanlarından oluşan ‘Committee of Governors’ kurulmuştur. 1960’lı yılların sonuna doğru Bretton Woods Sisteminin aksamaya başlaması ile Avrupa Komisyonu (Komisyon), Parasal Birlik konusunu daha ciddi şekilde ele almaya başlamıştır. 1969 yılında önce Barre Planı, daha sonra Werner Raporu, EPB çalışmalarının ilk resmî belgelerini oluşturmuştur. Detaylı bir yol haritası olan Werner Planı, topluluk içi sermaye hareketlerinin tamamen serbestleştirilmesini, ortak bir topluluk parası yaratılmasını veya üye ülke paralarının geri dönülmez bir kurla birbirine bağlanmasını, ortak bir merkez bankası ve rezerv fonu kurularak üyelerin para ve kredi yetkilerinin bu kuruluşlara devredilmesini ve sonuç olarak 1980 yılına kadar EPB’nin tamamlanmasını öngörüyordu. 1970’li yıllardaki iki önemli petrol şoku, küresel diğer sorunlar ve Avrupa’nın kendine özgü problemleri Werner Planı’nın gerçekleştirilmesine imkân vermediyse de Bretton Woods Sistemi’nin çökmesi sonucunda döviz kuru istikrarının önemi daha iyi anlaşılmış ve 1977’de hızlanan EPB çalışmaları sonucunda 1979’da ‘Avrupa Para Sistemi (European Monetary System) (APS)’nin yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir. APS, ‘ayarlanabilir sabit’ bir döviz kuru mekanizması, hesap birimi olarak kullanılacak ve üye ülke para birimlerinin ekonomik durum ve büyüklüklerine göre ağırlıklandırılarak oluşturulmuş ‘ECU’ adlı bir para birimi, temelde üyelerin Altın ve ABD Doları rezervlerinin bir kısmını yönetecek ve kısa vadeli finansman sağlayacak Avrupa Parasal İşbirliği Fonu (APİF) adı altında bir fon ile ödemeler dengesi sorunu yaşayabilecek ülkelerin bu açıklarını kapatacak ve bu açıkların döviz kuru mekanizması üzerinde yaratabileceği baskıyı azaltmak üzere tasarlanan bir kredi mekanizması ile donatılmıştı. APS’nin öncelikli hedefi üyeler arası işbirliğini artıracak bir parasal ortam yaratmaktır.¹⁷ Yürürlükte bulunduğu dönem boyunca faiz oranlarında farklılıklar devam ettiyse de APS, üyelerin enflasyonu kontrol etmelerine yardımcı olabilmıştır.

---

¹⁷ AKÇAY, *op.cit*, S. 349.

1987 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi (Single European Act), 1992 yılında sermaye hareketlerini tümüyle serbest bırakarak ekonomik bütünleşme aşamalarından Ortak Pazar'ın tüm unsurlarıyla hayata geçirilmesini sağlamıştır. Tek Senet'in imzalanmasının ardından sermaye hareketleri serbestisinin döviz kurları üzerinde baskı yapacağını öngörerek APS'nin işleyişinin aksayacağını öngören AB, 1988'de Hannover Zirvesi'nde EPB için yeni ve kapsamlı bir rapor hazırlanmasını istemiştir. 1985-1995 yılları arasında Komisyon Başkanlığı yapmış olan Jacques Delors başkanlığında bir grup tarafından '*Avrupa Topluluğu'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin Kurulması Hakkında Rapor*'¹⁸ (Delors Raporu) hazırlanmıştır. AB Zirvesi (Zirve), 26-27 Haziran 1989'da Madrid'te yaptığı toplantının sonuç bildirgesinde, Delors Raporu'nun benimsendiğini belirtmiş, ilgili tüm organlardan, EPB'ye geçiş için gerekli işlemlerin başlatılmasını, kurucu antlaşmalarda yapılması gereken değişiklikleri hazırlamak ve tartışmak için Hükümetlerarası Konferans toplanması için çağrıda bulunmasını istemiştir.¹⁹ Böylelikle Delors Raporu ile detayları belirlenen EPB'in yer alacağı Maastricht Antlaşması'nın çalışmaları başlatılmıştır.

Maastricht Antlaşması Sonrası

Delors Raporu'nda EPB için 3 aşama öngörülmüştür. İlk aşamada, hem üye devletler hem de üçüncü ülkelerle üye devletler arasındaki sermaye hareketlerinin tamamen serbest olacağı²⁰ gözönüne alınarak, ekonomi politikalarının koordinasyonu etkinleştirilecekti. Topluluk iradesinin ortaya koyduğu EPB'nin, mevcut Kurucu Antlaşmalar ve ulusal mevzuatlar çerçevesinde mümkün olmaması nedeniyle yasal düzenlemeler de ele alınmalıydı. EPB'nin hayata geçirilmesi sonrasında özellikle para politikasının tamamen ortak yürütülecek olması, maliye politikasının ise sıkı kurallara bağlanacak olması nedeniyle üye ülkeler arasındaki kalkınmışlık farklılıklarının giderilmesine yönelik yapısal tedbirler konusunda hızlı ve etkili adımlar atılacaktı. İkinci aşamada, Roma Antlaşması, EPB'yi içerecek şekilde genişletilecekti. Bir '*Avrupa Merkez Bankaları Sistemi*' (AMBS) kurularak, Birlik düzeyinde para politikasının oluşturulma yetkisi bu Kurum'a bırakılacak; ulusal merkez bankaları sadece belirlenen politikaların

¹⁸ Delors Raporu için bkz. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6161_en.pdf (Erişim; 14 Ocak 2015)

¹⁹ 26-27 Haziran 1989 AB Zirvesi Sonuç Bildirgesi için bkz. http://www.european-council.europa.eu/media/848998/1989_june_-_madrid__eng_.pdf (Erişim; 13 Ocak 2015)

²⁰ Sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılması, Tek Senet ile esasen 1992'den itibaren planlanmıştı, Delors Raporunda yer almasının, EPB Yol Haritasının bütünlüğünü sağlamak için olduğu düşünülmektedir.

uygulayıcısı olacaklardı. Yine bu aşamada, APS'nin döviz kurları için öngördüğü dalgalanma marjı daha da daraltılacak ve sonunda sıfıra indirilecekti. Bütçe açıkları ve bunların nasıl finanse edileceği kurallara bağlı olacaktı. Bunları Komisyon izlemeli, gereken durumlarda alınması gereken tedbir önerileriyle beraber Avrupa Konseyi (Konsey)'nin dikkatine sunmalıydı. Son aşamada çıkarılacak bir 'Avrupa Parası' ulusal paraların yerini alacaktı. AMBS artık Birlik'in para politikasında tam ve tek sorumlu kuruluş haline getirilecek, tüm üye ülkelerin döviz rezervleri burada toplanacaktı. Avrupa Parasının diğer paralar karşısında değerini, piyasaya yapacağı müdahalelerle bu Kurum belirleyecekti.

Mundell, McKinnon ve Kenen'in²¹ geliştirdiği 'Optimal Para Alanı' (OPA) teorisine göre, 'ortak para'nın etkin şekilde çalışabilmesi için 4 temel şart bulunmaktadır;

- i. İşgücünün mobilitesi yüksek olmalıdır.
- ii. Reel ücretler, asimetrik şokları telafi edecek kadar esnek olmalıdır.
- iii. Ortak parayı kullanacak ülkelerin ekonomik yapıları benzer olmalıdır.
- iv. Asimetrik işsizlik şoklarını telafi etmek üzere üyeler arasında mali transferler mümkün olmalıdır.

Bu kriterlere göre değerlendirildiğinde literatürde 'Avro Alanı'nın optimal bir para alanının tüm unsurlarını taşımadığı konusunda görüş birliği mevcuttur.²² Delors Raporu incelendiğinde aslında, EPB'in taşıması gereken koşulların, mali transferlere gerek kalmayacak şekilde maliye politikalarının sıkı kurallara bağlanması dışında, OPA'ya yakın biçimde öngörüldüğü görülmektedir. Esasen, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren ortak para, ortak pazarın mantıksal devamı olarak görülmüştür. Ancak Birlik'i EPB konusunda ilerlemeye iten, 1978'de başlatılan APS'de, Almanya'nın ağırlık ve etkisinin giderek artmasının diğer büyük ortakları rahatsız etmesidir. Güçlü ekonomisi ve güçlü para birimi ile APS'de belirleyici olan Almanya'nın politikalarından rahatsız olan Fransa ve İtalya, EPB yolunda ilerlemek ve bu yapıda Almanya'nın ağırlığını azaltmak istemişlerdir.²³ Bu süreçte, biten soğuk savaş dönemi sonrası batı-doğu birleşmesini de gerçekleştiren büyüyen

---

²¹ Waltraud SCHELKLE, "Monetary Union", **Research Agendas in EU Studies**, Michelle EGAN, Neill NUGENT, William E. Paterson (Editörler), Palgrave MacMillan, 2010, S.257.

²² **Ibid**, S. 256.

²³ George ROSS, "Economic and Monetary Union Twenty Years After Maastricht: Case Studies In European Union Intergovernmentalism", Hors Serie (décembre 2012) **Revue québécoise de droit international**, S. 174. http://rs.sqdi.org/volumes/HS-UE_13_Ross.pdf (Erişim; 12 Ocak 2015)

Almanya'nın Lideri Helmut Kohl, ortaklarının rahatsızlıklarını gidermek istemiş ve EPB konusunda ilerlemek için gereken düzenlemelerin yapılmasına razı olmuştur. Ancak bu süreçte Kohl, Alman ekonomi politikalarında egemen olan '*ordnungs politik*' (kural bazlı ekonomik liberalizm)'in EPB'de dikkate alınmasını istemiştir.²⁴

Dolayısıyla EPB'ye giden sürecin yanı sıra Maastricht Antlaşması ve bu Antlaşma hükümleri çerçevesinde Aralık 1996 Dublin Zirvesi sonrasında kararlaştırılan ve iki Konsey Tüzüğü ve bir Konsey Kararı'ndan oluşan ve Amsterdam Antlaşması ile kabul edilen İstikrar ve Büyüme Pakti'nde, OPA kriterlerinin ruhuna uygunluğun mevcut olduğu iddia edilebilir.

EPB'in ilk aşamaları, yani yasal değişiklikler, kurumsal yapıların oluşturulması vb, Delors Raporu'nda öngörülen şekliyle geçilmiştir. Ancak Maastricht Antlaşması'nın öngördüğü yakınlaşma kriterleri anlamında üyelerin bir kısmı beklenen performansı gösterememişlerdir. Mayıs 1998'de Komisyon, o tarihte 15 olan Birlik üyelerinin Maastricht Antlaşması kriterlerini sağlama konusundaki durumlarını Konsey'e bildirmiş, Konsey'in yaptığı 'esnek' değerlendirmeye²⁵ göre Yunanistan hariç, 14 üyenin EPB'de yer alması mümkün görülmüştür. Bu ülkelerden Danimarka, İngiltere ve İsveç dışındaki 11 ülke EPB alanında yer almak yönünde tercih kullanmışlardır.

Bazı ülkelerin öngörülen kriterleri tutturamamalarına, tutturmuş görünen bazılarının verilerinin sağlıklı olmadığını bilmesine rağmen bu ülkelerin politik nedenlerle EPB'ye alınması, ekonomik bütünleşmenin aslında iyi planlanmış ve dizayn edilmiş bu önemli aşamasının aksak başlamasına neden olmuştur. Avrupa Merkez Bankası (AMB)'nin, para politikasını Birlik'in ekonomik gelişmişlik seviyesi görece daha yüksek ülkelere göre belirlemesi, EPB'ye baştan 'alınmaması gereken' ülkelere önemli para akımlarına, bu da bu ülkelerde varlık balonları oluşmasına yol açmıştır²⁶.

2001-2002 yıllarında 'Dot.com krizi'²⁷ ile başlayan olumsuz makroekonomik gelişmeler AB'nin büyük ülkelerinin de ekonomik durumlarının bozulmasına yol açmış ve Maastricht Antlaşması kriterlerini devam ettirmek, Almanya ve Fransa gibi ülkeler bakımından da zorlaşmaya başlamıştır. Komisyon, Kasım 2002'de Almanya'nın, Nisan 2003'te ise

---

²⁴ **Ibid.**

²⁵ Aslında sadece 7 üye (İngiltere, Fransa, Lüksemburg, İrlanda, Portekiz, Danimarka ve Finlandiya) MA Yakınlaşma kriterlerini sağlayabiliyordu. AKÇAY, **op.cit**, S.352.

²⁶ ROSS, **op.cit**, S. 175.

²⁷ Dot-com krizi 2000 yılının Mart ayında ABD'de teknoloji firmalarının yer aldığı borsa endeksi olan NASDAQ'daki senetlerin büyük değer kaybı yaşamalarıyla başlayan ve gelişmiş ülke ekonomilerini etkileyen krizdir.

Fransa'nın iki yıl üstüste 'aşırı açık' verdiğini tespit etmiş, İstikrar ve Büyüme Paktı (İBP) çerçevesinde gereken prosedürün işletilmesi için ECOFIN²⁸'e başvurmuştur. Konsey, Komisyon'un önerisini teyit etmesine rağmen aşırı açık prosedürünün uygulanmasını askıya alarak, Fransa ve Almanya'ya 2005'e kadar süre tanımıştır. Komisyon, Konsey'in bu kararını Amsterdam Antlaşması'na aykırı olduğu gerekçesiyle 27 Ocak 2004'te Avrupa Birliği Adalet Divanı'na götürmüş, ABAD da 13 Temmuz 2004 tarihinde başvuruyu karara bağlamış, Konsey Kararının iptaline hükmetmiştir²⁹.

AB'nin EPB aşamasında karşılaştığı en önemli sorunlardan bir tanesi ABAD'ın bu karardan sonra yaşanmıştır. ABAD'ın açık iptal kararına rağmen, Konsey, Almanya ve Fransa hakkında İBP'de öngörülen 'aşırı açık prosedürü'nü işletmemiş, bu durum da İBP'nin ve dolayısıyla EPB'nin maliye politikalarının koordinasyonunun düzenlenmesi ve gözetimine ilişkin en önemli mekanizmasının güvenilirliğini zedelemiştir. AB, Konsey'in tavsiyesi üzerine İBP'de reform çalışmalarına başlamıştır. 2005 Haziran Zirvesinde kabul edilen değişikliklerle geleneksel yaklaşma kriterleri korunmakla beraber yorumlanmaları mümkün kılınmıştır. Buna göre her üyenin uymakla yükümlü olduğu % 3'lük bütçe açığı sınırı her yıl değil, beşer yıllık ortalamalara göre dikkate alınacak, yeni tanımlanan '*ekonominin ciddi olarak kötüye gitmesi*' durumunda, aşırı bütçe açığı prosedürleri tekrar edebilecek, uzatılabilecek ve GSYH'nin % 0,5'i kadar yapısal ayarlamalara izin verilecektir. Ayrıca AB'yi güçlendirmek ve rekabeti artırmak amacıyla yapılan kamu harcamaları, % 3'lük sınırın hesaplanmasında dikkate alınmayabilecektir. Kısacası yenilenmiş İBP'nin esnekliği artarken, kredibilitesi azalmıştır.³⁰

Ortak para birimi olan Avro'nun 10. Yılı olduğu için, 2008'de EPB konusunda bir çok değerlendirme ve akademik çalışma yapılmıştır. 2008, aynı zamanda küresel krizin etkilerinin Avrupa'da da hissedilmeye başlandığı yıldır. 2007 sonu itibarıyla Avro Alanı enflasyonu AMB hedefini % 50 aşarak % 3'ün üstüne çıkmış, buna karşılık büyüme oranları düşmeye başlamıştır. Avro'nun ABD Doları karşısında aşırı değerli oluşu, enflasyonun yüksek seyretmesi ve finansal piyasalarda artan tedirginlik ve panik havası AMB'nin hareket alanını sınırlandırmıştır. ABD'nin büyük yatırım bankalarından Lehman Brothers'ın iflası ile ivme kazanan kriz, tam da AB'nin değişim

²⁸ ECOFIN, AB üyesi ülkelerin ekonomi ve maliye bakanları ile Komisyonun ilgili üyelerinden oluşan Konseydir.

²⁹ Özlem GENÇ, İstikrar ve Büyüme Paktı, Belgin AKÇAY, Sevilay KAHRAMAN, Sanem BAYKAL (Editörler), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayınevi, 2008, S. 82.

³⁰ **Ibid**, S. 85.

sancılarının Lizbon Antlaşması ile giderilmeye çalışıldığı döneme denk gelmiştir.

Lizbon Antlaşması ve Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB)

Ulusüstü (supranational) niteliğiyle eşi olmayan (sui generis) bir örgüt olan Avrupa Birliği, 1957 Roma Antlaşmaları ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) adıyla kurulmuştur. Kurulduğundan bu yana, AET'nin geçirdiği değişim hep Roma Antlaşması çerçevesinde olmuştur. Bununla birlikte özellikle soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte Avrupa'daki siyasi konjonktürün değişmesi, Avrupa Bütünleşmesinin yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. Sovyet Bloğunun dağılması sonucu Avrupa'da bir çok ülke, batılı komşularına oranla çok farklı ekonomik sistemlere ve gelişmişlik düzeylerine sahip olsalar dahi potansiyel aday haline gelmişlerdir. Bir yandan bu genişleme baskısı diğer yandan bütünleşmenin doğal bir evresi olarak görülebilecek derinleşme baskısı, AB'nin 1990'ların başlarındaki temel tartışma konuları haline gelmiştir. Genişleme ve Derinleşme, AB'nin kurumsal yapısında da önemli değişiklikler yapılmasını gerektirmiştir. Avrupa halklarının doğrudan ya da ulusal parlamentoları aracılığıyla, AB kurumlarında yeterince temsil edilmediklerini düşünmeleri, 'demokrasi açığı' olarak adlandırılan bu durumun da ele alınmasını gündeme getirmiş, reform ihtiyacı görüşü genel kabul görmüştür.

2000'li yıllarda başlayan bu reform sürecinin ilk adımı, Aralık 2000 Nice'te toplanan Hükümetler Arası Konferans (HAK)'ın yayınladığı '*Birlik'in Geleceği Hakkında Deklarasyon*' olmuştur. Böylelikle Birlik'in geleceği, yapısı, yönü gibi temel konuları tartışmaya açılmış, 2001 Laeken Zirvesi'nde açıklanan yeni bir deklarasyonla bu konuların tartışılma yöntemi belirlenmiş, ulusal parlamentoların ağırlıklı olduğu geniş katılımı bir Konvansiyon toplanmasına karar verilmiştir.³¹ Hızla çalışan Konvansiyon'un hazırladığı 'Avrupa Birliği Anayasal Antlaşması' adeta Avrupa Birleşik Devletleri'nin kuruluşunu haber verir nitelikte, bir ekonomik ortaklık olarak 6 ülkeyle başlayan yapının bir siyasi birliğe evrilişinin belgesi olarak ortaya çıkmış, 29 Ekim 2004'te, 25 Mart 1957'de Roma Antlaşması'nın imzalandığı salonda, büyük bir törenle imzalanmıştır. Dönemin Komisyon Başkanı Romano Prodi, imzalanan bu *Anayasa'nın, sadece Roma Antlaşması'nın kurduğu yapıyı politik ve kurumsal olarak birleştirmekle kalmadığını, aynı*

---

³¹ Sanem BAYKAL, İlke GÖÇMEN, "Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği'nin Yeni Yapısı" S. Rıdvan KARLUK, Betül YÜCE DURAL (Editörler), **Avrupa Birliği**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2684, 2012, S. 179.

*zamanda Birlik'i daha demokratik, daha etkin ve daha şeffaf hale getiren düzenlemeler içerdiğini belirtmiştir*³².

Bu iddiali anayasa girişimi, yapılan referandumlarda, Fransa ve Hollanda gibi Avrupa bütünleşmesinin kurucu devletlerinin halkları tarafından reddedilince hem hukuken hem de siyaseten belirsiz bir döneme girilmiştir.³³ Lizbon Antlaşması, işte bu belirsizlikleri gidermek üzere hazırlanmış ve onay süreci sancılı da olsa tüm üyelerce kabul edilip 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Esasen içerik olarak Anayasal Antlaşma'nın birçok unsurunu koruyan Lizbon Antlaşması'nın temel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- i. AB, tek tüzel kişilik olarak kabul edilmiş, üye devletlerin her birinde hak ve fiil ehliyetine sahip olmuştur.
- ii. Maastricht Antlaşması ile getirilen 3 sütunlu yapı sona erdirilerek ulusüstü yapıya vurgu artırılmıştır.
- iii. Birlik'in değer ve hedefleri açıkça belirtilmiş, insan hakları, çoğulculuk, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliği üyelik koşulları haline getirilmiş ve bunlara aykırılığın hukuki sonuçlar doğurması öngörülmüştür.
- iv. Birlik ve üye devletler arasındaki yetki dağılımı ve sınırları net biçimde ifade edilmiştir.
- v. Güçlendirilmiş İşbirliği Mekanizması etkinliği artıracak şekilde geliştirilmiştir.
- vi. Yasama ve yasama dışı tasarruflar ayrımı yapılmış, karar alma usullerinde bu çerçevede değişikliklere gidilmiştir. İşbirliği usulu kaldırılmış, ortak karar alma usulü, 'olağan yasama usulü' haline getirilmiştir.
- vii. Kurucu Antlaşmaların değiştirilme usulleri düzenlenmiş, Birlikten ayrılma konusunda hükümler getirilmiştir.

Lizbon Antlaşması, Avrupa Parlamentosunun yetkilerini artırarak birliğin demokratikleşmesi yönünde önemli adımlar atmış, tanımladığı 'Vatandaş Girişimi' ile AB halklarının doğrudan karar alma sürecini başlatabilmelerini mümkün hale getirmiştir. Ulusal Parlamentoların AB karar

---

³² 29 Ekim 2004 tarihli Basın Duyurusu için bkz. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-04-479_en.htm (Erişim; 12 Ocak 2015)

³³ BAYKAL, GÖÇMEN, *op.cit.*, S. 181.

alma süreçlerine katılımı sağlanmış, birçok konuda bilgilendirilmeleri öngörülmüştür.

ABA'da³⁴ Birlik'in, '*para birimi avro olan bir ekonomik ve parasal birlik kuracağı*' belirtilmiştir³⁵. ABA ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA)'da EPB'ye ilişkin konular, sermayenin serbest dolaşımı ve ödeme sistemleri, ekonomik birlik ve parasal birlik olmak üzere 3 alanda düzenlenmektedir.

Lizbon Antlaşması sonrası EPB ile ilgili ilk değişiklik sermayenin serbest dolaşımı ile ilgilidir. Daha önce sadece Konsey'de bulunan EPB'nin işleyişine hâlel getirebilecek durumlarda kısıtlama yapabilme yetkisi, Lizbon Antlaşması sonrası ancak Avrupa Parlamentosu (AP)'na danıştıktan sonra mümkün olabilecektir³⁶. Yine üye ülkelerin üçüncü ülkeler aleyhine sermaye hareketleri konusunda koyacağı vergiler konusunda Komisyon 3 ay içinde harekete geçmezse Konsey'in karar alabileceğine yer verilmiştir.

AB, ortak dış politika ve güvenlik konularına da ulusüstü nitelik kazandırma eğilimindedir. Sütunlu yapının ortadan kaldırılması ile özgürlük ve güvenlik alanı kurmak hedeflenmekte³⁷, ortak dış politika ve güvenlik özel usullere tabi tutulmaktadır³⁸. İşte AB'nin ortak dış politika ve güvenlik politikası gereği bir ülkeye finansal yaptırım uygulamak istemesi durumunda sermaye hareketleri ve ödemelere ilişkin tedbirler alabilmesi mümkün kılınmıştır³⁹. Önceki kurucu antlaşmalarda da mevcut olan bu imkân Lizbon Antlaşması sonrası 'olağan karar alma usulü'ne bağlanarak kolaylaştırılmıştır⁴⁰.

Ekonomik politikalar bakımından Lizbon Antlaşması, üye ülkelerin, Konsey'ce belirlenen⁴¹ genel ekonomik ilkelere uymamaları durumunda gözetimleri ve uyarılmaları konusunda, daha önceki prosedürden farklı olarak Komisyon'un yetkisini artırmaktadır⁴².

---

³⁴ Lizbon Antlaşması, Anayasal Antlaşmadan farklı olarak, kurucu antlaşmaları tadil eden bir yöntem benimsediğinden bundan sonra, LA'dan sonraki isimleriyle ABA ve ABİHA üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

³⁵ ABA Md. 3(4)

³⁶ ABİHA Md. 64(3)

³⁷ ABİHA Md. 67(1)

³⁸ ABA Md. 24(1)

³⁹ ABİHA Md. 75

⁴⁰ Sideek Mohamed SEYAD, "The Lisbon Treaty and EMU", **SIEPS European Policy Analysis**, 4-2008, S. 2 <http://www.sieps.se/sites/default/files/423-20084epa.pdf> (Erişim; 23 Aralık 2014)

⁴¹ ABİHA Md. 121(2)

⁴² SEYAD, **op.cit**, S. 2

Parasal Birlik'e ilişkin olarak Lizbon Antlaşması ile getirilen ilk değişiklikler şekilseldir. Antlaşmalardaki ECU terimi AVRO ile, Avrupa Para Enstitüsü terimi Avrupa Merkez Bankası ile değiştirilmiştir. Şekilsel olmayan bir değişiklik ise AMB yöneticilerinin belirlenmesi ile ilgilidir. Lizbon Antlaşması sonrası AMB Başkan, Başkan Yardımcıları ve Yönetim Kurulu üyelerinin oybirliği yerine nitelikli çoğunlukla atanması kararlaştırılmıştır⁴³.

Lizbon Antlaşması ile getirilen önemli bir değişiklik de Avrogrup'un statüsüne bir protokolle resmîyet kazandırılmasıdır. Avrogrup, Birlik üyesi ülkelerin ekonomi ve maliye bakanlarından oluşan ECOFIN Konseyinden farklı olarak, sadece Avro kullanan üyelerin maliye bakanlarından oluşan, 2,5 yıllığına seçilen başkanıyla adeta Avro'nun 'politik temsilcisi' olan bir yapıdır.

Lizbon Antlaşması ile getirilen en önemli değişikliklerden biri şüphesiz Birlik'ten ayrılmanın düzenlenmesidir. AB Antlaşmasının 50. maddesine göre üyelikten çekilmek isteyen devlet, Avrupa Birliği Zirve (Zirve)'sini niyetinden haberdar edecektir. Zirve, üye devlet ve Konsey arasındaki çekilme anlaşmasına ilişkin genel ilkeleri belirleyecek ve nitelikli çoğunlukla karar aldıktan sonra AP'nin de onayını almak suretiyle AB adına anlaşmayı yerine getirecektir. Tek taraflı çekilen üye devlet bakımından AB müktesebatının bağlayıcı etkisi, Konsey ile yaptığı anlaşmada belirtilen tarihten itibaren veya anlaşmada bir tarih öngörülmemesi halinde çekilme niyetini bildirmesinden itibaren 2 yıl sonra ortaya çıkacaktır. ABA'nın 50. maddesi daha yakından incelendiğinde bazı konuların muğlak olduğu/bırakıldığı anlaşılmaktadır. Öncelikle çekilme hükmü bir yandan tek taraflı çekilmeyi, diğer yandan da müzakere yoluyla çekilmeyi imâ etmektedir. Müzakere yoluyla çekilmenin genel bir hukukî ilke olarak her zaman mümkün olduğu ifade edilebilir. Buna karşılık Lizbon Antlaşması ile getirilen düzenlemede Konsey ile anlaşmadan söz edilmekte ve bu da haliyle taraflar arasında müzakere yapılmasını gerekli kılmaktadır. Daha da önemlisi Avroyu kullanan bir üyenin EPB'den tek taraflı çekilmek istemesi durumunda ne gibi koşulların yerine getirilmesi gerektiği konusunda Lizbon Antlaşması bir hüküm içermemektedir⁴⁴.

EPB'nin kurulurken hep ilerleyen, derinleşen ve genişleyen bir oluşum şeklinde tasarlandığı anlaşılmaktadır. Bu sürecin 'geriye alınamaz' (irreversible) ve 'değiştirilemez' (irrevocable) olduğu ilgili AB

---

⁴³ ABİHA Md. 283(2)

⁴⁴ Ferhat ÇAMLICA, "Avrupa Birliği ve Ekonomik Parasal Birlikten Ayrılmanın Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:11, No:1, 2012, S.

Müktesebatında açıkça ifade edilmiştir⁴⁵. Burada geriye alınamaz ifadesi, AMBS'ye üye ülkelerin para politikası yetkilerini süresiz ve tam anlamıyla devretmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla avro öncesinde ulusal merkez bankalarına ait olan para politikası yetkileri, avro sonrasında devredildikleri AMB'den geri alınmaz. Ayrıca, EPB'ye üye bir ülkenin yeniden kendi para birimine geçmesi, yani para birimini avrodan farklı bir para birimi olarak değiştirmesi mümkün değildir. Lizbon Antlaşması'na kadar, AB Antlaşmalarında bir üye ülkenin Avro bölgesinden ayrılmasını mümkün kılan bir hüküm yer almamaktadır⁴⁶. Lizbon sonrasında ise AB'den tek taraflı çekilmek hukuken mümkün hale gelse de EPB'den çekilmek konusu hukuken tartışmalıdır. Bir üye devletin AB'den ayrılırken, EPB'de kalmasının veya EPB'den ayrılıp, AB'de kalmasının mümkün olup olmadığı açık değildir.

Küresel Kriz ve AB Politikaları

Küresel kriz, 2007 yılında finansal bir kriz olarak ortaya çıkmış ve bir süre sonra reel sektöre de sıçrayarak büyük bir ekonomik krize dönüşmüştür. Krizin doğduğu ülke kabul edilen ABD'de, Aralık 2007 – Haziran 2009 arasında büyük bir işsizlik artışı ve durgunluk yaşanmış, özellikle güçlü finansal ilişkiler kanalıyla kriz, başta AB ülkeleri olmak üzere dünyanın diğer gelişmiş ekonomilerine de yayılmıştır. 1980'lerin sonlarından bugüne giderek yükselen ekonomik küreselleşme dalgası; bir yandan ülkeler arasındaki mal, hizmet ve üretim faktörü akımlarının karşılıklı bağımlılık oluşturması gerçeğine işaret ederken, diğer yandan dünya ekonomisindeki görece büyük ülkelerde yaşanan krizlerin söz konusu akımlar kanalıyla diğer ülke ekonomileri üzerinde de ciddi olumsuz etkiler yaratabildiğini göstermektedir. Kibritçioğlu'na göre dünya, daha önce eşine pek rastlanmamış karmaşıklıkta bir finans, ticaret, borç, küresel ısınma, enerji, gıda ve yoksulluk/açlık krizi ile yüz yüzedir⁴⁷.

Shambaugh, Avro Bölgesindeki krizin, bankacılık, borç ve büyüme krizi olarak 3 boyutlu olduğunu ifade etmektedir⁴⁸. Krizden sonra bankaların büyük bölümünde sermaye sorunları yaşanması, bankalararası piyasada likidite sorunlarının ortaya çıkması ve bankaların gelecekteki olası zararlarının

---

⁴⁵ ABA Md 23 ve EPB'nin 3.Aşamasına Geçiş İle İlgili Protokol.

⁴⁶ ÇAMLICA, **op.cit**, S.

⁴⁷ Aykut KİBRİTÇİOĞLU, 'The Components and Complexity of the Global Economic Crisis of 2006-2011' http://mpr.ub.uni-muenchen.de/33515/1/MPRA_paper_33515.pdf (Erişim; 23 Ekim 2015)

⁴⁸ Jay SHAMBAUGH, **The Euro's Three Crisis**, Brookings Papers on Economic Activity, 2012.

öngörülememesi bir bankacılık krizi ortaya çıkarmıştır. Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya'nın (PIIGS⁴⁹) piyasadan borçlanamaması ya da yüksek risk primleri ile borçlanabilmeleri söz konusu ülkelerde borç sürdürülebilirliği konusunda, piyasalarda ciddi bir kaygının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son olarak çevre ülkelerde rekabet gücü kayıplarının büyümeyi sınırlandırması ve dolayısıyla bu ülkelerin borç sürdürülebilirliğinin olumsuz yönde etkilenmesi sonucunda Avro Bölgesi bir büyüme krizi ile karşı karşıya kalmıştır⁵⁰.

Ülkelerin borç sürdürülebilirlik sorunları arttığında bir taraftan bilançolarında yüksek miktarda tahvil tutan bankaların durumu kötüleşmekte diğer taraftan da kemer sıkma önlemleri ve yüksek vergiler nedeniyle üye ülkelerde ekonomik büyüme yavaşlamaktadır. Öte yandan bankaların durumunun kötüleşmesi bir taraftan banka kurtarma operasyonları nedeniyle üye ülkelerin kamu maliyesi üzerinde ilave bir yük oluşturacağı için borç krizinin derinleşmesine yol açmakta diğer taraftan da bankacılık krizi nedeniyle iyi çalışmayan bir kredi kanalı nedeniyle ekonomik büyüme yine sınırlandırılmaktadır. Bu bakımdan Avro Bölgesindeki krizin çözülmesi için her üç krizin de çözüme kavuşturulması önemlidir; çünkü bunlardan yalnızca birinin çözümsüz kalması durumunda, diğerlerinin de çözülmesi büyük ölçüde zorlaşmaktadır⁵¹. Aşağıdaki şekil, üç krizin birbirleriyle bağlantısı gösterilmektedir⁵².

---

⁴⁹ Ülkelerin İngilizce isimlerinin baş harflerine göre yapılan ve 1990'larda ilk defa kullanılmaya başlanan bu yaygın kısaltma, küresel kriz sonrası tekrar popüler olduysa da 'domuzlar' anlamına da geldiğinden aşağılayıcı kabul edilmektedir. Bir süredir, kullanılmaması konusunda görüşlere de rastlanmaktadır. Bkz; https://en.wikipedia.org/wiki/PIGS_%28economics%29 (Erişim; 5 Kasım 2015)

⁵⁰ **Ibid.**

⁵¹ SHAMBAUGH, **op. cit.**, s.2.

⁵² Belgin AKÇAY ve Ferhat ÇAMLICA, 'Yunan Borç Krizinden Avro Krizine', **Avrupayı Saran Kriz**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013

Avro Krizinin Üç Boyutu

Kaynak: Avrupa Komisyonu

Küresel krizin etkisi altına girince, AB ülkelerinde, ticaretin daralması, sermaye akımlarının azalması, azalan risk iştahı vb sebeplerle önce yatırımlar ve arkasından büyüme düşmüştür. Bununla başetmek için uygulanan genişletici para politikaları kamu borçlarında ciddi artışlara neden olmuştur. 2009 yılında, yeni göreve gelen Yunanistan Başbakanının ülkesinin bütçe açığı rakamlarının doğruları yansıtmadığını kamuoyuna açıklamasıyla küresel krizden çok bir Avro Bölgesi krizinden bahsedilir olmaya başlamıştır.

AB'nin ve EPB'nin büyük ve etkili ülkeleri Almanya ve Fransa, yukarıda aktarılan bir arka planda, öncelikle Yunanistan konusunda bir karar almak durumunda kalmışlardır. Lizbon Antlaşması'nın henüz yürürlüğe girdiği günlerde, AB ve EPB'nin kurumsal yapısına ve ruhuna aykırı bir adım atılması siyaseten mümkün görünmemiştir. Bununla birlikte, Yunanistan'ın ve sonrasında diğer PIIGS ülkelerinin kendi haline bırakılması, EPB ve devamında AB'nin geleceği konusunda göze alınması zor risklerdir. Dolayısıyla, ABA'nın 125. Maddesinde açık ifadesini bulan 'kurtarma yapılmaması' (no bailout) kuralına aykırı davranmadan, sert kemer sıkma politikaları karşılığında bu ülkelerin desteklenmesine karar verilmiştir⁵³.

⁵³ Ekonomik krize yönelik alınan önlemlerin kronolojik sıralaması için bkz; http://ec.europa.eu/economy_finance/focuson/crisis/2010-12_en.htm (Erişim; 5 Kasım 2015)

AB kurumları tarafından önerilen tedbir çerçevesi; büyümenin dengeli biçimde sürdürülmesi, kamu maliyesinin güçlendirilmesi ve ekonomik koordinasyonun artırılması, kalıcı bir kriz çözme mekanizmasının tesis edilmesi ve likidite desteğinden oluşan dört temel bloğa dayanmıştır⁵⁴.

AB, yaşanan krizi aşmak için bu çerçevede birçok politikayı devreye sokmuştur. AMB, biraz daha geç olmakla birlikte, tıpkı ABD, İngiltere Merkez Bankaları gibi sert politika faizi indirimlerine gitmiştir. Finansal piyasaların sakinleşmemesi, özellikle PIIGS ülke CDS⁵⁵'lerinin önemli ölçüde yükselmeleri üzerine AMB, EPB üyesi ülkelerinin tahvillerini, kredi derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerine bağlı olmaksızın teminata kabul edeceğini açıklamıştır⁵⁶. Bu adıma rağmen, Yunanistan'ın kredi notu derecelendirme kuruluşu Standard & Poors tarafından düşürülünce piyasalarda tekrar bozulma yaşanmaya başlanmıştır. İşte bu dönemde Komisyon, Ortak Tahvil (European Bonds) çıkarılarak zor durumdaki üyelere yapılacak yardım için finansman sağlanmasını önermiştir⁵⁷. Fransa'nın sıcak baktığı bu öneri, Almanya'nın olumsuz tavrı neticesinde gündemden düşmüştür. Bu aşamada finansman yaratmak için gündeme gelen bir başka öneri, Avrupa Finansal İstikrar Kolaylığı (European Financial Stability Facility) (AFİK)'dir. Toplam büyüklüğü 750 Milyar Avro olarak tasarlanan AFİK için 440 Milyar Avronun AB ülkelerinden, 60 Milyar Avronun AB Bütçesinden, 250 Milyar Avronun ise IMF'den sağlanması öngörülmüştür. Bu yardımlar, çoğunlukla kemer sıkma politikaları karşılığında aşamalı olarak sağlanan uzun vadeli krediler şeklinde planlanmıştır⁵⁸. PIIGS ülkelerinde kapsamlı kemer sıkma politikaları uygulanmış hala da uygulanmaktadır. Kemer sıkma programları, uygulandıkları ülkelerde o kadar kamuoyu tepkisine yol açmıştır ki Yunanistan ve İtalya'da hükümetler istifa etmek zorunda kalmış, teknokrat hükümetler işbaşına getirilmiştir. Büyümeyi destekleme, kamu maliyesini düzelterek borçlanma maliyetini azaltmaya yönelik bu programlar, başlarda beklenen etkiyi gösterdiyse de artık resesyonist ve deflasyonist etkileri ağır basmaya başlamış, varolan durgunluktan çıkmak bir yana, derinleşmesine neden olmaya başlamıştır.

---

⁵⁴ Belgin AKÇAY ve Ferhat ÇAMLICA, **op.cit**

⁵⁵ Credit Default Swap; tahvil çıkaranların iflas riskine karşılık yapılan ve menkul kıymet şeklinde alım satıma konu olan işlemlerdir. Ülke CDS'lerinin, ülkelerin borçlanma koşulları hakkında bilgi verdiği kabul edilmektedir.

⁵⁶ <http://uk.reuters.com/article/2012/09/28/uk-ecb-ratings-idUKBRE88R0SU20120928>
(Erişim; 15 Ocak 2015)

⁵⁷ ROSS, **op. cit.**, S 179.

⁵⁸ AFİK'den Mayıs 2010 ile Nisan 2011 arasında Yunanistan'a 110, İrlanda'ya 85 ve Portekiz'e 78 Milyar Avro kullanılmıştır.

Geçici nitelikte ve ABİHA'nın 122.2 Maddesine göre bir Konsey Kararı olarak tasarlanan ve uygulanan AFİK yerine, bu tür durumlarda kullanılmak üzere bir fon kurulması tartışılmıştır. 28-29 Ekim 2010 tarihli Zirve'de, Konsey Başkanından antlaşma değişikliği ile ilgili çalışmayı başlatması istenmiştir⁵⁹. Avrupa İstikrar Mekanizması (AİM) (European Stability Mechanism) işte bu amaçla devreye alınmıştır. AİM, 1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması sonrasında kurucu antlaşmalarda ilk defa değişiklik yapılmasını gerektirmiştir⁶⁰. Değişikliğin, süregiden kriz koşullarında, çabuk yapılması istendiğinden Lizbon Antlaşması ile getirilen 'Basitleştirilmiş Değiştirme Usulü' (BDU)⁶¹nün kullanılması istenmiş, buna imkân sağlamak için de Zirve, AİM'nin AB tarafından değil de üye ülkeler tarafından kurulacak bir yapı olmasını sağlayacak bir mekanizmayı öngören bir şekilde formüle edilmesini istemiştir. Böylelikle BDU'nun kullanılmasına imkân verecek şekilde ABA 48(6). Maddesi referans alınacak, Birlik'e verilen yetkiler artırılmamış olacaktı. 25 Mart 2011'de Konsey, BDU kullanarak ABİHA'nın 136 Maddesine 3. Paragraf olarak şu ifadenin eklenmesi yönünde bir değişiklik talep etmiştir;

“3. Avroyu kullanan üye devletler, avroyu bütüncül bir tehlikeye karşı korumak için gerektiğinde kullanılmak üzere bir istikrar mekanizması kurabilirler. Bu mekanizma çerçevesinde kullanılacak mali yardımlar sıkı koşullara bağlanır.”

Tabi bu sadece prosedürün başlangıcı idi, bu değişiklik hakkında ABA 48(6)' da öngörüldüğü şekilde önce AP, Komisyon ve AMB'nin görüşü alınmış, her ne kadar ulusal parlamentoların görüşünü almak şart koşulmamışsa da İngiltere gibi bazı üyeler, değişiklik hakkında ulusal parlamentolarında da görüşmeler yapmışlardır. Son aşama olarak, o zamanki 27 üye kendi mevzuatları gereğince değişikliğe onay vermişler ve AİM ile ilgili kurucu antlaşma değişikliği 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşma değişikliği yürürlüğe girmeden önce bazı üye ülkelerde hukuki tartışmalara konu olmuştur. Estonya ve Almanya'da Anayasa Mahkemelerine AİM'ye ilişkin yapılması planlanan değişikliğin Estonya ve Almanya Anayasası'na aykırılığı konusunda yapılan başvurular ilgili mahkemelerce değerlendirilmiş ve aykırılık olmadığı yönünde kararlar verilmiştir⁶².

⁵⁹ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/117496.pdf (Erişim; 5 Kasım 2015)

⁶⁰ Lizbon Antlaşmasından sonra ABİHA'da Avrupa Parlamentosu ile ilgili olmak üzere iki değişiklik daha yapılmıştır.

⁶¹ Lizbon Antlaşması ile getirilen kurucu antlaşma değiştirme usullerinden birisi olan BDU ile Birlik'in yetkilerini artırmayan değişikliklerin görece kolay ve hızlı gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

⁶² Bruno de WITTE, 'The European Treaty Amendment for the Creation of a Financial Stability Mechanism, **SIEPS European Policy Analysis**, 2011:6 http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_6epa.pdf (Erişim; 15 Ocak 2015)

Tüm bu tedbirlerin yetersiz kalması ve özellikle Yunan ekonomisinin giderek kötüleşmesi üzerine, verilecek 130 Milyar Avroluk yeni yardım paketi karşılığında bu ülkenin borçlarında yapılandırmaya gidilmiş, borçların bir kısmına ‘haircut’⁶³ uygulanarak kamu borç yapısı sürdürülebilir kılınmaya çalışılmıştır. Bu borç yapılandırması diğer benzer durumda olan ülkeler için de söz konusu olabilir mi endişesi, piyasaların ateşini bir kez daha yükseltmiştir. Bu aşamada da AMB devreye girmiş, yoğun tahvil alım programları⁶⁴ uygulayarak hem piyasalara likidite sağlamış, hem de İspanya ve İtalya gibi ‘makûl faiz oranlarıyla’ borçlanmakta güçlük çeken ülkelerin faiz oranlarının yükselmesini sınırlandırmış, finansal piyasaların ateşini bir kez daha düşürmüştür. 2012 sonbaharına kadar görece olarak sakin seyreden finansal piyasalar, bu defa İspanya’daki bankaların durumunun kötüleşmesi ile yeniden hareketlenmiş ve CDS primleri yeniden tırmanışa geçmiştir.

Bu süre içinde yapılanlar, sadece finansal piyasaları sakinleştirmek için atılan geçici adımlardan ibaret değildir. İlk acil önlemler alınmış, krizin yayılması ve derinleşmesiyle birlikte daha geniş kapsamlı reformlar gündeme getirilmiştir. Bu bağlamda, Komisyonun girişimiyle alınan önlemleri ‘mevcut krizle mücadeleyle yönelik kısa vadeli tedbirler’ ve ‘uzun vadeli ve olası krizleri önlemeye yönelik tedbirler’ olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kısa vadeli tedbirler; finans kurumlarını kurtarma operasyonları, kamu maliyesinde sıkılaştırma tedbirleri, sorunlu ülkelere mali destek öngören kurtarma programları, ödemeler dengesi yardımı ve Avrupa Finansal İstikrar Kolaylığı olarak sayılabilir. Uzun vadeli daha bütüncül tedbirler ise güçlendirilmiş gözetim mekanizması ve Avrupa Dönemi, Avrupa İstikrar Mekanizması, Avro Rekabet Paketi, Bankacılık Birliği ile Ortak Finansal Gözetim ve Denetim Mekanizmaları gibi krizi önleyici, kurumsal ve ekonomik yönetim mimarisine yönelik köklü değişiklikleri içermektedir⁶⁵. Bu alanda atılan en önemli adımsa 2013 başında yürürlüğe girmek üzere 2012’de imzalanan ‘*Ekonomik ve Parasal Birlikte İstikrar, Koordinasyon ve Yönetişim Antlaşması*’, kısaca adıyla *Mali Antlaşma*’dır (Treaty On Stability, Coordination and Governance -Fiscal Compact-). Bu antlaşma ile önceki düzenlemelere nazaran katı maliye politikası kuralları getirilmekte, taraf ülkelerin maliye politikalarına ilişkin kuralların yasalarına hatta kimi

---

⁶³ “Haircut”, finans terminolojisinde, bir finansal varlığın piyasadaki alım satım fiyatı arasındaki fark veya finansal varlıklar teminata kabul edilirken uygulanan iskonto oranıdır. Burada ise ekonomi basınındaki kullanımıyla paralel olarak, finansal varlıkları elinde tutanların katlanmak zorunda kaldıkları/kalacakları kayıp anlamında kullanılmaktadır.

⁶⁴ AMB, ‘Long Term Refinancing Operation’ programı ile 1 Mart 2012 tarihi itibarıyla piyasalara, 1023 banka aracılığıyla yaklaşık 1 trilyon Avro likidite vermiştir. Bkz; <http://www.dw.de/what-europes-banks-did-with-the-ecbs-trillion-euros/a-17848344> (Erişim; 15 Ocak 2015)

⁶⁵ AKÇAY ve ÇAMLICA, *op. cit.*, S.

durumlarda anayasalarına işlenmesi kabul edilmekte, sıkı şekilde gözlenecek aykırılıkların ABAD'a taşınması hüküm altına alınmaktadır.⁶⁶

Avrupa'da gelişmeler bu yöndeyken ABD'de krizden çıkışa yaklaşılmış, piyasaların toparlanması ve ekonominin reel dengelerinin oturtulması büyük oranda gerçekleştirilebilmiştir. İngiltere de AB üyesi olmasına rağmen EPB'ye dahil olmamasının 'avantaj'ını kullanarak krizin etkilerini gidermekte başarılı olabilmıştır. Elbette bu durum, bu ölçüde büyük bir kriz yaşanması dolayısıyla etkisi daha uzun yıllar devam edecek olumsuzlukların varlığını yadsımayı gerektirmez. Ancak 'aynı lig'teki rakipleriyle karşılaştırıldığında EPB üyesi ülkelerin bir bütün olarak halen krizden çıkamadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Ekonomik kriz Birlik üyesi ülkelerde siyasi atmosferi de etkilemiş, merkez partiler kan kaybederken siyasi yelpazenin ucundakiler güç kazanmış, AB'ye şüpheyle yaklaşan hareketlerin taraftarları artmış, İngiltere'de Birlik'ten ayrılmanın halkoylamasına sunulması açıkça tartışılmıştır.⁶⁷⁶⁸.

2012 sonbaharına gelindiğinde, krizin başlangıcından beri uzunca bir süre geçmesine rağmen sorunlar büyümüş ve derinleşmiş, AB'nin aldığı tedbirler geçici çözümler üretmekten öteye gidememiştir. Bu nedenle yakın dönemde, AB'nin krizle mücadele stratejisinin, Avro Bölgesinin altyapısını güçlendirmeyi amaçlayan daha uzun dönemli bir eksene kaymış olduğu görülmektedir⁶⁹. 28-29 Haziran 2012 tarihlerinde yapılan AB Zirvesinde AB liderleri "*Gerçek bir Ekonomik ve Parasal Birliğe Doğru*" olarak adlandırdıkları yeni perspektiflerini ortaya koymuşlardır. Zirve sonuçlarında liderler Avro Bölgesinde neden daha uzun dönemli yapısal bir değişime ihtiyaç duyulduğunu ve bu konuda temel düşüncelerini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir⁷⁰:

⁶⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/European_Fiscal_Compact (Erişim 15 Ocak 2015)

⁶⁷ 25 Ocak 2015'de gerçekleşen Yunanistan Erken Genel Seçimlerini AB politikalarını sorgulayan, kemer sıkma politikalarını ve borç anlaşmalarını yeniden müzakere edeceğini beyan eden 'Syriza Hareketi' kazanmış, 20 Eylül 2015'te yapılan erken seçimde de iktidarını korumayı başarmıştır. İspanya'da benzer yapıdaki Podemos'un genel seçimlerde önemli başarı kazanması beklenmektedir. https://en.wikipedia.org/wiki/Spanish_general_election,_2015 (Erişim; 5 Kasım 2015)

⁶⁸ İngiltere Başbakanı David Cameron, 2015'teki genel seçimleri kazanması halinde 2017 yılında AB'de kalıp kalmamaya yönelik bir referandum yapacağını beyan etmiştir; http://en.wikipedia.org/wiki/Proposed_referendum_on_United_Kingdom_membership_of_the_European_Union (Erişim; 22 Ocak 2015)

⁶⁹ AB'nin kurumsal olarak EPB'nin geleceği konusundaki pozisyonu için yaptıkları kapsamlı bir değerlendirme için Bkz; AKÇAY ve ÇAMLICA, 'Yunan Borç Krizinden Avro Krizine'(Avrupayı Saran Kriz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013).

⁷⁰ Avrupa Konseyi Zirve Sonuçları, 28/29 Haziran 2012. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/131388.pdf

“Son iki buçuk yıl boyunca, Avrupa Birliği krizi bertaraf etmek ve Ekonomik ve Parasal Birliğin yönetişimini iyileştirmek için çok önemli ve ileriye dönük adımlar atmıştır. Ancak, Avrupa bir kez daha gerilimlerin arttığı bir dönemden geçmektedir. Borç krizi ve finansal sektörün zayıflığı, devam eden zayıf büyüme ve makroekonomik dengesizliklerle birlikte ekonomik toparlanmayı zayıflatmaktadır ve Ekonomik ve Parasal Birliğin istikrarı açısından riskler doğurmaktadır. Bu durum işsizlik açısından negatif etkiler doğururken, Avrupa'nın küresel ekonomideki kademeli iyileşmeden faydalanması konusundaki potansiyeli üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu nedenle finansal piyasalardaki gerginliklere müdahale edilmesi, güvenin yeniden sağlanması ve büyümenin canlandırılması için güçlü bir şekilde harekete geçmekte kararlıyız. Ekonomik ve Parasal Birliğin korunması ve gelecekte daha sağlam temeller üzerine oturtulması için kararlığımızı yineliyoruz...”

AB'nin EPB konusundaki bu 'sağlam duruş'una rağmen 2012 yılının ikinci yarısı Avrupa piyasalarında stresin arttığı bir dönem olmuştur. Bunun üzerine AMB, Doğrudan Parasal İşlemler (Outright Monetary Transactions/OMT) (DPI)⁷¹ adıyla ikinci bir tahvil alım programının başlayacağını açıklamıştır. Söz konusu program ile borç problemleri yaşayan ülke tahvillerinin ikincil piyasadan satın alınması söz konusu olurken, yeni program birinci tahvil alım programı (Long Term Financial Operations/LTFO)ndan önemli farklılıklar içermektedir⁷². Bu program, AMB Başkanı Draghi'nin 'Avroyu kurtarmak için ne gerekiyorsa yapılacaktır' açıklamasının⁷³ en önemli dayanağıdır ve nitekim finansal piyasalar, AMB'nin bu açıklamasını, artık herhangi bir üye ülkenin mali iflasına izin verilmeyeceği şeklinde yorumlamış ve hızla toparlanmıştır⁷⁴.

Bu önemli adım, EPB'nin geleceği konusunda iyimser bir hava yaratsa da AB'nin geleceği konusunda çok önemli tartışmaları beraberinde

---

⁷¹ DPI, AMB'nin 2 Ağustos 2012 tarihinde açıkladığı, para politikasının etkinliğinin sürdürülebilmesi için zor durumda olan ve AİM çerçevesinde belli koşullarla kredi kullandırılan EPB üyesi ülkelerin devlet tahvillerinin ikincil piyasalardan satın alınarak finansman sağlanması programıdır.

⁷² Alımlar, AİM çerçevesinde yardım alan ülke tahvilleri için limitsiz olarak öngörülmüştür. AMB için 'pari passu', kuralı geçerlidir, yani LTRO'dakinin aksine AMB diğer alacaklılara göre öncelikli alacaklı olmayacaktır.

⁷³ AMB Başkanı Mario Draghi'nin 27 Temmuz 2012 tarihinde Londra'da gerçekleştirilen Küresel Yatırım Konferansı'nda yaptığı konuşmanın tam metni için bkz; <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html> (Erişim; 14 Ocak 2015)

⁷⁴ <http://blogs.marketwatch.com/thetell/2013/07/26/heres-how-things-look-a-year-after-mario-draghi-pledged-whatever-it-takes-to-save-the-euro/> (Erişim; 15 Ocak 2015)

getirmektedir. Bundan sonraki bölümde ve çalışmanın Sonuç kısmında bu tartışmalara değinilmektedir.

ABAD Kararları Işığında Küresel Kriz Sonrası EPB

İlk bakışta, ABD ve İngiltere'ye göre AB ve EPB'in dezavantajının, para ve maliye politikalarını üyelerinin ihtiyaçlarına uygun kullan(a)maması ve koordine edememesi olduğu söylenebilir. Milton Friedman, EPB'nin mimarlarından, AMB'nin ilk Başekonomisti ve Yönetim Kurulu Üyelerinden olan Otmar Issing'e AMB'nin faaliyete geçtiği ilk günlerde gönderdiği mektupta⁷⁵, Avrupa'da parasal birliğin başarısız olacağına inandığını belirtmiş, bunun da ilk ciddi ekonomik krizde sınanacağını söylemiştir⁷⁶. Sadece Friedman değil, Eichengreen, Krugman ve Roubini gibi ekonomistler de Avrupa Parasal Birliğinin prematüre olduğu, ekonomik koşullar olgunlaşmadığı halde siyaseten ilerlendiği konusunda hemfikirdir. Genel kanı, mali birlik ve mali transfer imkânlarının olmamasının EPB için bir eksiklik olduğu yönündedir⁷⁷.

EPB üyesi ülkelerin farklı ekonomik gelişmişlik düzeyleri, 2000'lerin ilk yarısındaki düşük faiz ortamında artan risk iştahı ve bunun doğurduğu aşırı riskli işlemler ve şişen varlık fiyatları gibi daha çok makroekonomik etkenlerin yanında asıl ele alınması ve detaylı incelenmesi gereken soru EPB'de dizayn hatası olup olmadığıdır.

Tam bir parasal birliğe 16 yıl önce geçmiş ve tüm para politikası kararlarını üst bir organa devretmiş olan EPB üyesi ülkelerin, benzer biçimde maliye politikası konusundaki yetkilerini kolaylıkla Birlik organlarına devretmeyecekleri, yakın geçmişte yaşananlar ışığında, açıktır. Maliye politikalarının koordinasyonu konusunda atılan adımlar sırasındaki tartışmalar ve bu konuda üyelerin ayak diremeleri, hatta İngiltere, Çek Cumhuriyeti gibi bazı üyelerin antlaşmalara taraf olmamaları da bu nedenledir⁷⁸. Alınması gerektiği düşünülen her tedbir, üye ülkelerin

---

⁷⁵ Otmar ISSING, 'Europe's Anchor of Stability', **Project Syndicate**, 9 Eylül 2008. <http://www.project-syndicate.org/commentary/europe-s-anchor-of-stability> (Erişim; 15 Ocak 2015)

⁷⁶ ISSING, 9 Eylül 2008 tarihindeki yazısında, bir yandan bu mektubu hatırlatırken, bir yandan da finansal piyasalardaki çalkantıya ve bir çok makroekonomik şoka rağmen Avro'nun başarısını övmektedir.

⁷⁷ Aykut KİBRİTÇİOĞLU, 'Current Sovereign Debt Crisis in Eurozone Countries', **MPRA Paper No:33528**, 25 September 2011. http://mpra.ub.uni-muenchen.de/33528/1/MPRA_paper_33528.pdf (Erişim; 14 Ocak 2015)

⁷⁸ Öte yandan, İBP konusunda 2000'li yılların başlarında yaşananlar, Maliye Politikalarının koordinasyonu vb konularında bağlayıcı ve sıkı düzenlemelerin üyelerce kabul edilmiş olmasının, bunların tam olarak uygulanabileceklerinin garantisi olmadığını göstermektedir.

halklarının yaşam standardı üzerinde en azından kısa ve orta vadede olumsuz etkiler yaratmakta, Avrupa halklarının birbirlerine toleransı azalmakta, bu durum EPB'den de önemli olarak, Nobel ödülüyle de taçlanan bir barış projesi olan AB'nin de geleceği konusunda karamsarlığa yol açmaktadır. Bitmeyen ekonomik kriz gerek ulusal seçimlerde gerekse AP seçimlerinde merkez partilerin güç kaybetmesine, müzakere etmesi ve uzlaşması zor olan "euroseptik" hareketlerin güç kazanmasına sebep olmakta, bu durum da ekonomik krizin bitmesini daha da geciktirmekte ve Avrupa'yı giderek kırılması güçleşen bir kısır döngü ile başbaşa bırakmaktadır.

Küresel krizin başından bu yana yaşanan gelişmeler, ABİHA'nın 125. maddesindeki '*kurtarma olmaması*' kuralı etrafındaki tartışmaların, EPB'nin geleceği konusunda kilit önemde olduğunu göstermektedir. Nitekim bu konu, küresel kriz sırasında iki kez ABAD'ın önüne gelmiştir. Bunlardan ilki 'Pringle Davası'dır. 2012 Temmuz ayında, bir İrlandalı Parlamenter olan Thomas Pringle, AİM'nin anılan maddeye aykırı olduğunu, zira AİM ile zor durumda kalan üyelere diğer üyelerden mali aktarım yapılmasının önünün açıldığını, dolayısıyla aynı zamanda AB'nin yetkilerinin artırılması söz konusu olduğundan 'BDU'nun AİM'ye imkân veren kurucu antlaşma değişikliğinde kullanımının doğru olmadığını iddia etmiştir. ABAD, konunun önemine binaen hızlandırılmış prosedür uygulayarak Pringle'ın iddialarını 3 başlıkta değerlendirmiş ve;

- i. AİM ile uygulanacak ekonomi politikalarının kurucu antlaşmalarda AMB yetkisindeki para politikalarının uygulanması ile doğrudan ilişkisinin kurulamayacağı, dolayısıyla AB'nin yetkilerinin artırılmasının söz konusu olmadığını ve 'BDU'nun uygulanabileceğine,
- ii. Kurallara uygun şekilde AİM'den yararlanmasına imkân verilecek üye devletlere yapılacak finansmanın karşılıksız olmadığı, dolayısıyla ABİHA 125 Md'ye aykırılık oluşturacak şekilde bir kurtarmanın söz konusu olmadığını,
- iii. 2011/199 Karar'ından, yani ABA'nın 136 Maddesine 3. Paragrafın eklenmesinden önce AİM'nin devreye girebileceğine karar vermiştir⁷⁹.

ABAD, AİM'nin bir uluslararası antlaşma olduğunu, AMB'nin bu anlaşmanın tarafı olmadığını, ABİHA'nın 122. Maddesine göre üyelerin

---

⁷⁹ Pringle Kararı için bkz; <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de85e9399a059742b38933abb09fe8a572.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObhmKe0?text=&docid=130381&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92401> (Erişim Tarihi 19 Ocak 2015)

zorda kalmaları durumunda birbirlerine yardımcı olabileceklerini, ECB'nin burada taraf olmadığından, 123. Maddede bahsedilen 'bir kredi ilişkisi' olmayacağını ve dolayısıyla ABİHA'nın ilgili maddelerine aykırılık olmadığını ifade ederek davayı reddetmiş, AİM'nin kuruluşunu ve çalışmasını AB Müktesebatına aykırı bulmamıştır. ABAD, ayrıca AİM'in ortak yetkideki para politikasını değil, üyelerin yetkisindeki ekonomi politikasını ilgilendirdiğinden Birlik yetkilerini, kurallarını etkilemediğini ifade etmektedir⁸⁰. Pringle Kararı, ABAD'ın doğrudan EPB konusuyla ilgili olarak aldığı ilk karardır⁸¹. Dolayısıyla, bundan sonra önüne gelecek davalarda, doğrudan parasal birlik ile ilgili olmadıkça, EPB konularında 'BDU'nun kullanılabilirliğinin genel bir kural olacağını da imâ etmiş olmaktadır.

EPB'nin geleceği konusunda ABAD önündeki ikinci önemli karar 'Doğrudan Parasal İşlemler' (Outright Monetary Transactions/OMT)'e ilişkin Alman Anayasa Mahkemesi (AAM)'nin başvurusu sonrasında alınmıştır. AAM'nin sorusu, Dİ'nin *de-facto* bir mali birlik yaratıp yaratmadığıdır⁸². Cevabı aranan soru mealen şudur; '*Açıkça kurucu antlaşmalarda yer alması da EPB, AMB üzerinden tamamlanabilir mi?*' Maastricht Antlaşması çerçevesinde oluşturulan parasal birliğin eksiklikler barındırdığı görüşünden hareketle, özellikle ekonomik kriz zamanlarında parasal birliğin dağılması tehlikesi olduğu sabittir. AMB, kurucu antlaşmalarda, tüm merkez bankalarının sahip olduğu temel bir özellik olan '*son kredi verme merci*'⁸³ yetkisinden mahrum bırakılmıştı. Dİ konusunda Alman hükümetinin açık desteğine karşın, Alman Merkez Bankası Bundesbank, Alman Anayasa Mahkemesine başvurusunda, Dİ'nin '*de-facto bir mali birlik*'in (*liability or transfer union*) oluşmasına yol açabileceği ifade edilmektedir⁸⁴. AAM de ABAD'a başvuru yaparken ifade ettiği görüşünde, Bundesbank'ın başvurusuna yakın ifadelerle AMB'nin AİM çerçevesinde sadece belirlenen kurullarla bir üyeye finansal yardım sağlayabileceğini, Dİ ile yapılacak

---

⁸⁰ Gianni LO SCHIAVO, "The Judicial 'Bail Out' of the European Stability Mechanism: Comment on the Pringle Case, **College of Europe, Department of European Legal Studies, Research Paper in Law**, 09/2013, S.5

https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/researchpaper_9_2013_loschiavo.pdf (Erişim; 13 Ocak 2015)

⁸¹ **Ibid**, S.7

⁸² Ashoka MODY, 'Did The German Court Do Europe A Favour?', **Bruegel Working Paper**, 2014/09, S. 4.

⁸³ Son Kredi Verme Merci (Lender of Last Resort) Merkez Bankalarının klasik fonksiyonlarından. Finansal Kuruluşların sağlam olmaları koşuluyla, piyasalardan karşılayamadıkları likidite ihtiyaçlarının, finansal şoklar ve banka hücumlarının engellenmesi amacıyla geçici olarak Merkez Bankalarınca karşılanmasını ifade eder.

⁸⁴ Bundesbank'ın AAM'ne yazdığı mektubun İngilizce tercümesi için bkz; <http://www.antehoc.com/2013/06/bundesbank-letter-to-german.html>. (Erişim 16 Ocak 2015)

finansmanın ABİHA'nın AMB'ye ilişkin 119-127 Maddelerine aykırılık yaratacağını öne sürmüştür⁸⁵. ABAD'ın Pringle Kararından hareketle, DPİ ile ilgili kararının ne olabileceğine dair bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Pringle kararında AİM'in Kurucu Antlaşmalara aykırılık teşkil etmediğini gerekçelendirirken ABAD'ın kullandığı argümanlardan birisi, AMB'nin AİM'e taraf olmamasıydı. Dolayısıyla ABİHA 122 Md'ye göre üye devletlerin kendi aralarında akdettikleri bir antlaşma çerçevesinde ve sıkı kurallara tabi olarak finansman sağlanması söz konusuydu. Ayrıca Pringle davasında aykırılığa dayanak olarak kullanılan ABİHA 123. Md'nin AMB için olduğu, AİM'nin bu çerçevede değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmişti. İşte tam da bu argümanlar DPİ için verilecek kararda Kurucu antlaşmalara aykırılık yorumu yapılabileceğinin göstergesi olabilir. AAM, ABAD'a konuyu aktarırken, AMB'nin sadece para politikasına değil, ekonomi politikasına ilişkin ve ülke bazında da değerlendirmeler yapması gerektiğini, alım garantisi nedeniyle DPİ aracılığıyla alınacak ülke tahvillerinin piyasa değerinin üzerinde satın alınması gerekeceğini ve bunun bir tür finansman olacağını, DPİ konusu alımlar için fiilen bir limit olmadığını, yani ucu açık bir taahhüdün imâ edildiğini düşündüğünü belirtmektedir⁸⁶.

Tüm bu tartışmalar sürerken, 14 Ocak 2015 tarihinde, ABAD, bir basın duyurusu yayınlamıştır⁸⁷. Basın duyurusunun konusu, DPİ ile ilgili olarak AAM'nin ABAD'a ön karar alma prosedürü çerçevesinde yaptığı başvuru hakkında ABAD Hukuk Sözcüsünün görüşüdür. Söz konusu görüşün ana unsurları şöyledir;

- i. Birlik içinde para politikasının tek sorumlusu AMB'dir. Uygulayacağı politikanın içeriğini ve çerçevesini çizerken AMB tam yetkilidir. Mahkemeler, konu hakkında uzmanlık ve deneyimden yoksun olduklarından kararlarında çok dikkatli olmalıdırlar.
- ii. DPİ, geleneksel para politikalarından farklıdır. Bu tür politikalar, Üye devletlerin yetkileri ile Birlik yetkileri arasındaki ilişkilere/kurallara uygun olarak kullanılmalıdır.
- iii. DPİ ile ilgili detaylar belli değildir. AMB, 6 Eylül 2012 tarihli açıklamasında sadece ana ilkeleri belirlemiştir, uygulaması olmadığından AB kurucu antlaşmalarına aykırılık iddiasını destekleyecek bulgular görünmemektedir.
- iv. DPİ, tarafı olacak ülkelerden kaynaklı bir yükümlülüğü AMB'ye yüklediği sürece AB mevzuatına aykırı görünmemektedir.

---

⁸⁵ MODY, *Ibid*, S. 9.

⁸⁶ MODY, *Ibid*, S. 11.

⁸⁷ <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-01/cp150002en.pdf> (Erişim; 15 Ocak 2015)

Sonuçta, DPI'nin prensip olarak ABIHA'ya uygun olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar, Basın Duyurusunda da belirtildiği gibi bu görüş, ABAD için bağlayıcı olmasa da bundan önceki bir çok örnekte de görüldüğü gibi ABAD kararının bu görüş çerçevesinde çıkması büyük olasılıktır. Duyurunun yayınlanmasının ardından basın yayın organlarında çıkan haber ve yorumlarda Sözcü'nün görüşü, ABAD'ın DPI'yi AB kurucu antlaşmalarına uygun bulduğu şeklinde yorumlanmıştır⁸⁸. Nitekim ABAD da 16 Haziran 2015 tarihinde kararını açıklamış ve ABAD Hukuk Sözcüsünün görüşünü paylaşarak DPI uygulamalarında Kurucu Antlaşmalara aykırılık olmadığını ifade etmiştir.⁸⁹

Sonuç

AB, her şeyden önce uzun yıllar savaşmış ülkeleri bir araya getiren bir barış projesidir. Farklı etnik kökenlere, farklı dinlere, farklı ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyine sahip 500 milyondan fazla insanın yaşadığı bir yapıyı yönetmenin güçlüğü ortadadır. Birlik'in, siyasi ve kültürel birlik boyutunun yanında ekonomik ve parasal birlik boyutu da 60 yılı aşan bu projenin önemli yapıtaşlarından olmuştur. 2007'de başlayan ve özellikle Avrupa için henüz bitmeyen ekonomik kriz, EPB'nin gücünü sınadıkça AB de bu sınanmadan payını almaktadır.

Lizbon Antlaşmasına gelen süreçte genişleme ve derinleşmenin sancılarının farkında olan Birlik üyesi devletler, birlikteliği sıkılaştıracak, farklı bir ifadeyle, ayrılmayı güçleştirecek adımlar atmaya, bir Avrupalı Kimliği yaratmaya çalışmışlar, bunu yaparken de halkların karar alma süreçlerine katılımını hem nicelik hem de niteliksel olarak artırmayı hedeflemişlerdir. Fakat bu sürecin önemli bir dönüm noktası, Fransa ve Hollanda gibi iki kurucu ülke halklarının Anayasal Antlaşma'yı reddetmesi olmuştur. Birlik, görece az sancıyla Lizbon Antlaşmasını kabul ederek bu krizden çıktıysa da artık 'yoğurdu üfleyerek yeme dönemine' girmiştir. Bu tecrübelerden sonra Birlik'in ilerlemesinde önemli adımlar atılırken ciddi tereddütler yaşanmasını olağan kabul etmek gerekir.

EPB dizayn edilirken, EPB'nin yapısal eksikliklerle malûl olduğu bilinmeyen ve yeterince dillendirilmeyen bir konu değildir. Buna rağmen

⁸⁸ Bkz; <http://ftalphaville.ft.com/2015/01/14/2088812/> , <http://thecorner.eu/financial-markets/ecj-green-light-ecbs-bond-purchase/43095/> (Erişim; 5 Kasım 2015)

⁸⁹ Bkz; <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5e21a8914c0b3425d875ededfa7eec8e0.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oc38Oe0?text=&docid=165057&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=207616> (Erişim 5 Eylül 2015)

siyasi irade, bu aşamaya geçilmesi gerektiğine karar vermiş ve parasal birlik kısmı daha başarılı, ekonomik birlik kısmı ise vasat da olsa bir şekilde işlemeye başlamıştır. Ancak küresel kriz kapıya dayanınca EPB'nin ötelenen, geçici önlemlerle giderilmeye çalışılan eksiklikleri, EPB'yi sarsacak ağırlıkla sahne almıştır. Tek ve ortak parasal politikaların başlangıçtaki uygulamaları özellikle Birlik'in küçük ve görece fakir ülkelerinde varlık fiyatlarının şişmesine, sanal zenginliğin artmasına ve bu ülke hükümetlerini maliye politikaları konusunda gevşek davranmaya itmiştir. Büyük ve görece zengin üye ülkeler de bu durumun yaratabileceği sıkıntıların çoğu zaman farkında olmalarına rağmen ticari ortaklarındaki bu zenginleşmeyi kendi büyümelerinin itici gücü olarak kullanmaktan imtina etmemişlerdir.

2015 yılı sonu itibarıyla 'akranlarına' kıyasla krizin etkilerinden kurtulmakta güçlük çeken Birlik, kriz öncesi kazanımlarını korumakta da zorlanmaktadır. Bir ortak para olarak başarılı yönleri başarısız yönlerine ağır basan Avro'yu ayakta tutabilmek giderek daha maliyetli hale gelmektedir. Maliye politikalarının da ortak yetkiye bırakılmadığı bir EPB'nin yaşama şansı giderek azalmaktadır. Kriz süresince maliye politikalarında da adeta fiilen bir birlik yaratma konusunda önemli adımlar atmış olsa da Birlik hala geçmişten gelen sorunlar nedeniyle bocalamaktadır. Birlik'in zayıf üyelerinin 'kurtarılamaması' mevcut kazanımları da riske soktuğundan ve mali birlik sağlayacak politik iradenin de mevcut olmadığı farkında olduğundan 'teknokratik' çözümler aranmaktadır. Bu ise 2000'lerin başından bu yana güçlükle elde edilen demokratikleşme kazanımlarını tehlikeye atmaktadır. Önce AİM daha sonra DPI adımı ile Birlik'in bağımsız ve özerk kurumu AMB'nin, giderek politikleşen kararları ile bu tür kararları halklara danışmadan almanın bir aracı haline getirilmesi, sadece ekonomi politikaları konusunda üyelere ait yetkilerin gaspını değil, üzerinde tartışma olmayan para politikaları konusundaki yetkileri de tartışmalı hale getirecektir. ABAD'dan da, biraz da kriz koşullarının dayatmasıyla vize aldığı anlaşılan bu 'zorlama' adımların⁹⁰, Avro'yu ayakta tutarak orta ve uzun vadede Birlik'in ayakta kalmasını sağlayacağı, dolayısıyla kısa vadeli ve geçici bu 'anti-demokratik' adımların sineye çekilmesi gerektiği de kabul edilebilir bir görüş olabilir. Ancak unutmamak gerekir ki 60 yıllık geçmişinde Birlik önüne büyük çıkan engelleri aşarken hep bir yapı değişikliğine gitmiş ve bunu yaparken de Birlik mevzuatına, uzlaşarak attığı adımları işlemenin bir yolunu bulmuştur. Bu defa da Avrupa'nın sağduyulu devlet adamlarının, EPB'in ve dolayısıyla AB'nin kaderini belirlerken 'Süper Mario'⁹¹ dan daha fazlasına ihtiyaçlarının olduğu

⁹⁰ ABAD kararlarının, AB'nin üye halklarına doğrudan danışmaksızın alınan önemli kararları 'meşrulaştırın' yorumlarıyla, Lizbon Antlaşması ile amaçlanan 'demokrasi açığını kapatma'ya ne kadar katkı sağladığı tartışmaya açıktır.

⁹¹ Bir oyun kahramanı olan ve süper yetenekleriyle meşhur olan "Süper Mario"ya atfen AMB Başkanı Mario Draghi'ye Avrupa'yı krizden kurtaran/kurtaracak kahraman gözüyle

açıktır. Nitekim 2014 Zirvesinde alınan karar gereği, Komisyon, Zirve, Parlamento, AMB ve Avro Grup Başkanlarına atfen “5 Başkan Raporu” olarak anılan çalışmada 2025 yılı sonuna kadar EPB’yi tamamlamak üzere yapılması gerekenler yol haritalarıyla beraber detaylı olarak ele alınmıştır.⁹² Çok daha sıkı ve kurallı bir ekonomik ve parasal bir birlik hedefleyen haritada belirtilen yollardan kazasız belasız geçilip geçilemeyeceği, AB’nin 28 üye ülkesindeki politik gelişmelere göre şekillenecektir.

Kaynakça

- Belgin AKÇAY, “Ekonomik ve Parasal Birlik”, Belgin AKÇAY ve İlke GÖÇMEN (Editörler), **Avrupa Birliği, Tarihçe, Teori, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Belgin AKÇAY ve Ferhat ÇAMLICA, ‘Yunan Borç Krizinden Avro Krizine’, **Avrupayı Saran Kriz**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013
- Bela BALASSA, "Types of Economic Integration", **World Bank Reprint Series: Number Sixty-nine, Reprinted from *Economic Integration: Worldwide, Regional, Sectoral***, Wiley, 1976
- http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/10/14/000178830_98101903371364/Rendered/PDF/REP69000Typesof0economic0integration.pdf
- Sanem BAYKAL, İlke GÖÇMEN, ‘Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği’nin Yeni Yapısı’ S. Rıdvan KARLUK, Betül YÜCE DURAL (Editörler), **Avrupa Birliği**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2684, 2012.
- Ferhat ÇAMLICA, “Avrupa Birliği ve Ekonomik Parasal Birlikten Ayrılmanın Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:11, No: 1, 2012.
- Çağrı ERHAN, “Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı”, **AÜ SBF Dergisi**, C:51, Sayı 1, 1998.
- Özlem GENÇ, İstikrar ve Büyüme Paktı, Belgin AKÇAY, Sevilay KAHRAMAN, Sanem BAYKAL (Editörler), **Avrupa Birliği’nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayınevi, 2008.
- Otmar ISSING, ‘Europe’s Anchor of Stability’, Project Syndicate, 9 Eylül 2008. <http://www.project-syndicate.org/commentary/europe-s-anchor-of-stability> (Erişim; 15 Ocak 2015)

---

bakılması dolayısıyla takılan lakap. Konuyla ilgili eleştirel bir gazete yazısı için bkz; <http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/international-business/european-business/super-mario-is-europes-hero-for-now/article25805189/> (Erişim; 5 Kasım 2015)

⁹² http://ec.europa.eu/priorities/economic-monetary-union/docs/5-presidents-report_en.pdf (Erişim; 3 Kasım 2015)

- Burça KIZILIRMAK, “Ekonomik Bütünleşme Teorileri Çerçevesinde Avrupa Birliği”, Çağrı ERHAN, Burça KIZILIRMAK, Deniz Senemoğlu (Editörler), **Avrupa Birliği Temel Konular**, İmaj Yayınları, Ankara, 2011.
- Aykut KİBRİTÇİOĞLU, ‘Current Sovereign Debt Crisis in Eurozone Countries’, **MPRA Paper No:33528**, 25 September 2011. http://mpa.ub.uni-muenchen.de/33528/1/MPRA_paper_33528.pdf (Erişim; 14 Ocak 2015)
- Aykut KİBRİTÇİOĞLU, ‘The Components and Complexity of the Global Economic Crisis of 2006-2011’, http://mpa.ub.uni-muenchen.de/33515/1/MPRA_paper_33515.pdf (Erişim; 23 Ekim 2015)
- Ashoka MODY, ‘Did The German Court Do Europe A Favour?’, **Bruegel Working Paper**, 2014/09.
- Jacques PELKMANS, **European Integration: Methods and Economic Analysis**, New York, Addison Wesley Longman Publishing, 1998.
- George ROSS, “Economic and Monetary Union Twenty Years After Maastricht: Case Studies In European Union Intergovernmentalism”, Hors Serie (décembre 2012) **Revue québécoise de droit international**, S. 174. http://rs.sqdi.org/volumes/HS-UE_13_Ross.pdf (Erişim; 12 Ocak 2015)
- Dominick SALVATORE, **International Economics**, 11th edition, Wiley, 2013.
- Waltraud SCHELKLE, “Monetary Union”, **Research Agendas in EU Studies**, Michelle EGAN, Neill NUGENT, William E. Paterson (Editörler), Palgrave MacMillan, 2010.
- Gianni LO SCHIAVO, “The Judicial ‘Bail Out’ of the European Stability Mechanism: Comment on the Pringle Case, **College of Europe, Department of European Legal Studies, Research Paper in Law**, 09/2013.
- https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/researchpaper_9_2013_loschiavo.pdf (Erişim; 13 Ocak 2015)
- Sideek Mohamed SEYAD, “The Lisbon Treaty and EMU”, **SIEPS European Policy Analysis**, 4-2008, S. 2 <http://www.sieps.se/sites/default/files/423-20084epa.pdf> (Erişim; 23 Aralık 2014)
- Jay SHAMBAUGH, **The Euro’s Three Crisis**, Brookings Papers on Economic Activity, 2012.
- Bruno de WITTE, ‘The European Treaty Amendment for the Creation of a Financial Stability Mechanism, **SIEPS European Policy Analysis**, 2011:6 http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_6epa.pdf (Erişim; 15 Ocak 2015)
- A.Nuri YURDUSEV, “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği”, **Türkiye ve Avrupa**, Atilla Eralp (Editör), İmge Kitabevi, 1997.